

УКРАЇНСЬКА ВІЙСЬКОВО-МЕДИЧНА АКАДЕМІЯ

НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА

**«ОСНОВИ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА ТА
ВІЙСЬКОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА»**

ЛЕКЦІЯ

**ТЕМА 1. ”ОСНОВИ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА В
УКРАЇНІ”**

**ЗАНЯТТЯ 1. ”КОНСТИТУЦІЯ УКРАЇНИ.
КОНСТИТУЦІЙНИЙ ЛАД В УКРАЇНІ. КОНСТИТУЦІЙНЕ
ПРАВО. ОРГАНІЗАЦІЯ І ЗДІЙСНЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ
В УКРАЇНІ”**

**Професор кафедри оперативно-тактичної підготовки
(з курсом мовної підготовки)**

кандидат історичних наук, доцент,

полковник Нікітюк О.В.

МЕТА ЛЕКЦІЇ:

- 1. Довести до слухачів предмет завдання та порядок вивчення навчальної дисципліни ”**Основи конституційного права та військового законодавства**”. Визначити зміст, структуру та юридичні властивості Конституції України. Основні засади щодо державної влади в Україні та права і обов’язки людини і громадянина.
- 2. Виховувати слухачів в дусі патріотизму та високої відповідальності як офіцера медичної служби Збройних Сил України.

НАВЧАЛЬНІ ПИТАННЯ:

- 1. Конституція України – основний закон – її юридичні властивості і характеристика.
- 2. Загальні засади конституційного ладу в Україні.
- 3. Права і свободи людин і громадянина.

ЛІТЕРАТУРА:

- 1. Конституція України. Зі змінами. К. 2014 р., 80 с.
- 2. Акт проголошення незалежності України, 1991 рік. (ВВР України, 1991- № 38 - ст. 502).
- 3. Декларація про державний суверенітет України, 1990 рік. (ВВР УРСР, 1990 - № 31 – ст. 429).
- 4. Нова Конституція України. (Огляд і коментарії). В.Ф. Погорілко, Вид. "Наукова думка". К., 1996, 133 с.
- 5. Військові аспекти національного законодавства та міжнародного права. А.М.Бережний. Вид. НАОУ. К., 2004, 217 с.
- 6. Військові аспекти національного законодавства та міжнародного права. А.М.Бережний.
- 7. Конституція України про національну безпеку та оборону. В.В.Бринцев.

Навчальна дисципліна "Основи конституційного права та військового законодавства" складається з 38 навчальних годин, із них 20 навчальних годин під керівництвом викладача (10 н/г – лекції, 10 н/г – семінари) та 18 навчальних годин – самостійної роботи. Звітність - залік (зараховано, не зараховано).

Метою вивчення навчальної дисципліни є:

- надати слухачам знань основних положень Конституції України та Законів України з питань національної безпеки та правової діяльності Збройних Сил України;
- навчити слухачів оперативно знаходити необхідні правові акти і керуватися ними в своїй практичній діяльності;
- формувати глибоку повагу до права та законодавства, потребу безумовного його виконання.

1. КОНСТИТУЦІЯ УКРАЇНИ – ОСНОВНИЙ ЗАКОН, ЇЇ ЮРИДИЧНІ ВЛАСТИВОСТІ І ХАРАКТЕРИСТИКА

- 28 червня 1996 року Верховна Рада України прийняла Конституцію України – основний закон нашої держави.

- **КОНСТИТУЦІЯ** – це основний закон держави, який приймається в особливому порядку, має найвищу юридичну силу, встановлює основні принципи устрою суспільства і держави, безпосередньої демократії, визначає статус державної влади і місцевого самоврядування, закріплює права і свободи людини і громадянина, територіальний устрій держави та державні символи

Конституція є втіленням національної ідеї і ментальності народу, доказом здатності української нації як політичної й етнічної спільності до державотворення і правотворчості; є програмою подальшого розвитку України у політичному, економічному, соціальному, культурному напрямках і документом для входження України до європейського і світового співтовариства як рівноправного і повноправного суб'єкта.

Конституція насамперед має сприяти забезпеченню прав і свобод людини та гідних умов її життя, зміцненню громадянської злагоди на землі України, розвитку і зміцненню демократичної, соціальної, правової держави та вирішенню корінних питань розвитку і функціонування суспільства і держави.

Основні способи прийняття конституції:

- Виборцями, шляхом референдуму
- Представницьким органом (дума, рада, сейм, парламент, установчі збори і інш.)
- Главою держави або главою виконавчої влади

Види Конституцій

1. За формою - писані і неписані.

Писана - основний закон держави, що приймається в особливому порядку і має найвищу юридичну силу, тобто формально-юридична Конституція.

Неписана - це Конституція матеріальна, яка не виражена в єдиному писаному акті, а становить собою велику кількість нормативних актів, не являється основним законом і не має вищої юридичної сили, вони закріплюють основи соціально-політичної організації суспільства.

2. За терміном дії - постійні і тимчасові - більшість Конституцій і Конституція України - постійні.

Тимчасові - на обмежений строк або до настання певних подій.

3. За способом прийняття - "даровані" згори, народні, парламентські.

Даровані - ті, що видаються керівником держави, без участі представницьких органів ("даруються" монархами).

Парламентські – прийняті представницьким органом, парламентом.

Народні - прийняті шляхом народного референдуму.

4. За формою правління - монархічні та республіканські.

Україна має республіканську Конституцію.

5. За порядком зміни, внесення поправок і доповнень – гнучкі, жорсткі і дуже жорсткі.

Гнучкі - які змінюються в такому порядку, як і звичайні закони.

Жорсткі - які змінюються і доповнюються в особливому порядку з дотриманням ускладненої процедури. (2/3 депутатів від конституційного складу).

Дуже жорсткі - Конституція України не може бути змінена, якщо зміни, передбачають скасування чи обмеження прав і свобод людини і громадянина або якщо вони спрямовані на ліквідацію незалежності чи на порушення територіальної цілісності країни. Конституція України не може бути змінена в умовах воєнного, або надзвичайного стану.

6. У залежності від державно-політичного режиму - демократичні, авторитарні, тоталітарні

- *Демократична* – встановлює належну модель організації влади, реально гарантує права та свободи людини та громадянина.
- *Авторитарна* - обмежують певні права людини, насамперед громадські і політичні.
- *Тоталітарні* – затверджує одну ідеологію, як загальнообов'язкову і державну, та однопартійну систему.

Україна має демократичну конституцію.

Юридичні властивості конституції

- 1. Конституція є головним джерелом національного права України**
- 2. Конституція характеризується юридичним верховенством**
- 3. Пряма дія норм Конституції, що означає можливість звернення до суду для захисту конституційних прав і свобод людини і громадянина**
- 4. Важлива юридична властивість Конституції України – її стабільність**
- 5. Особливий правовий захист від порушень як “знизу” фізичними і юридичними особами, так і “згори” – різними гілками державної влади**

2. ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ КОНСТИТУЦІЙНОГО ЛАДУ УКРАЇНИ

Конституційний лад України – це сукупність суспільних відносин, направлених на забезпечення прав і свобод людини і громадянина та організації держави, яка охоплює організацію і функціонування форм економічної, політичної, соціальної і духовної сфер суспільного життя.

За своїм змістом конституційний лад опосередковує державний та суспільний лад

Засади конституційного ладу – це система вихідних принципів організацій державної влади, взаємовідносини держави з людиною та інститутами громадянського суспільства

- Суверенітет і незалежність України
- Республіканська форма правління
 - Унітарний устрій держави
 - Народовладдя
- Людина, як найвища соціальна цінність
- Розподіл влади

- В «Декларації про державний суверенітет України» зазначається, що **державний суверенітет** — це верховенство, самостійність, повнота і неподільність влади Республіки в межах її території та незалежність і рівноправність у зовнішніх зносинах.
 - Конституцією проголошується суверенітет держави у повному обсязі: як внутрішній суверенітет (щодо політичних партій та інших інститутів), так і зовнішній, тобто суверенітет у зовнішніх зносинах, до того ж у всіх основних сферах: політичній, економічній, культурній тощо.

Демократизм держави і державного ладу в цілому виявляється насамперед у визнанні народу носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні (ст. 5) Відповідно до ст. 5 Конституції Україна є **республікою**

Державна влада в Україні здійснюється шляхом її поділу на:

- **законодавчу**
- **виконавчу**
- **судову**

Кожен вид влади здійснюється через окремі органи або через систему органів державної влади.

Пріоритетним видом державної влади є законодавча влада.

Вона здійснюється єдиним органом законодавчої влади України, а саме парламентом — Верховною Радою України (ст. 75).

Верховна Рада України є однопалатним, представницьким, постійно діючим органом законодавчої влади України

ПОВНОВАЖЕННЯ ВЕРХОВНІ РАДИ

- внесення змін до Конституції України в межах і порядку, передбачених цією Конституцією,
- прийняття законів
- затвердження Державного бюджету та внесення змін і доповнень до нього
- затвердження загальнодержавних програм економічного, науково-технічного, соціального, національно-культурного розвитку, охорони довкілля
- визначення засад внутрішньої і зовнішньої політики ратифікація міжнародних договорів України тощо.

Президент України
за Конституцією є главою
держави і виступає від її імені.

Він є гарантом державного суверенітету, територіальної цілісності України, додержання Конституції України, прав і свобод людини і громадянина.

Одними з найважливіших повноважень Президента України є зовнішньополітичні повноваження:

- Президент представляє державу в міжнародних відносинах
- здійснює керівництво зовнішньополітичною діяльністю держави
- веде переговори та укладає міжнародні договори України
- приймає рішення про визнання іноземних держав, призначає та звільняє глав дипломатичних представництв України в інших державах та при міжнародних організаціях
- приймає вірчі та відкличні грамоти дипломатичних представників іноземних держав (ст. 106).

Президент має ряд повноважень внутріполітичного характеру:

- **призначає всеукраїнський референдум щодо змін Конституції України**
- **призначає позачергові вибори до Верховної Ради**
- **призначає за згодою Верховної Ради України Прем'єр-міністра України**
- **припиняє повноваження Прем'єр-міністра України та приймає рішення про його відставку**
- **призначає за поданням Прем'єр-міністра України членів Кабінету Міністрів України, керівників інших центральних органів виконавчої влади, а також голів місцевих державних адміністрацій та припиняє їх повноваження на цих посадах**
-

- призначає половину складу Ради Національного банку України та половину складу Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення
- призначає за згодою Верховної Ради України на посаду Генерального прокурора України та звільняє його з посади
- призначає на посади та звільняє з посад за згодою Верховної Ради України Голову Антимонопольного комітету України, Голову Фонду державного майна України, Голову Державного комітету телебачення і радіомовлення України;
- утворює, реорганізує та ліквідує за поданням Прем'єр-міністра України міністерства та інші центральні органи виконавчої влади (ст. 106).
- призначає третину складу Конституційного Суду України; утворює суди у встановленому законом порядку тощо.

Президент є Верховним Головнокомандувачем Збройних Сил України

- **призначає на посади та звільняє з посад вище командування Збройних Сил України, інших військових формувань**
- **здійснює керівництво у сферах національної безпеки та оборони держави**
- **очолює Раду національної безпеки та оборони України**
- **присвоює вищі військові звання, а також вищі дипломатичні ранги та інші вищі спеціальні звання і класні чини**
- **підписує закони, прийняті Верховною Радою України**
- **приймає рішення про прийняття громадянства України та припинення громадянства України про надання притулку в Україні**
- **нагороджує державними нагородами, встановлює президентські відзнаки та нагороджує ними**
- **здійснює помилування тощо.**

Видає укази і розпорядження, які є обов'язковими до виконання на території України. Президент може достроково припинити повноваження Верховної Ради України якщо :

- 1) протягом одного місяця у Верховній Раді України не сформовано коаліцію депутатських фракцій відповідно до статті 83 ;
- 2) протягом шістдесяти днів після відставки Кабінету Міністрів України не сформовано персональний склад Кабінету Міністрів України;
- 3) протягом тридцяти днів однієї чергової сесії пленарні засідання не можуть розпочатися.

Рішення про дострокове припинення повноважень Верховної Ради України приймається Президентом України після консультацій з Головою Верховної Ради України, його заступниками та головами депутатських фракцій у Верховній Раді України.

Повноваження Верховної Ради України, що обрана на позачергових виборах, проведених після дострокового припинення Президентом України повноважень Верховної Ради України попереднього скликання, не можуть бути припинені протягом одного року з дня її обрання.

Повноваження Верховної Ради України не можуть бути достроково припинені Президентом України в останні шість місяців строку повноважень Верховної Ради України або Президента України.

Органами виконавчої влади України є Кабінет Міністрів України, міністерства, інші центральні органи виконавчої влади та місцеві державні адміністрації

- Прем'єр-міністр України призначається Верховною Радою за поданням Президента України (більше ніж половина від конституційного складу Верховної Ради України).
- Міністр оборони України, Міністр закордонних справ України призначаються Верховною Радою України за поданням Президента України, інші члени Кабінету Міністрів України призначаються Верховною Радою України за поданням Прем'єр-міністра України.
- Прем'єр-міністр України керує роботою Кабінету Міністрів України, спрямовує її на виконання Програми діяльності Кабінету Міністрів України, схваленої Верховною Радою України.

Кабінет Міністрів забезпечує державний суверенітет і економічну самостійність України, здійснення внутрішньої і зовнішньої політики держави, виконання Конституції і законів України, актів Президента України; вживає заходів щодо забезпечення прав і свобод людини і громадянина.

- Кабінет Міністрів забезпечує проведення фінансової, цінової, інвестиційної та податкової політики, політики у сферах праці й зайнятості населення, соціального захисту, освіти, науки і культури, охорони природи, екологічної безпеки і природокористування.
- Кабінет Міністрів здійснює заходи щодо забезпечення обороноздатності і національної безпеки України, громадського порядку, боротьби зі злочинністю; організовує і забезпечує здійснення зовнішньоекономічної діяльності України, митної справи
- призначає на посади та звільняє з посад за поданням Прем'єр-міністра України керівників центральних органів виконавчої влади, які не входять до складу Кабінету Міністрів України

Органи судової влади

Судова влада (правосуддя) здійснюється рядом державних органів, які називаються судами. За Конституцією України судочинство в Україні здійснюється Конституційним Судом України і судами загальної юрисдикції (ст. 124). З метою упередження здійснення правосуддя іншими органами державної влади або неконституційними органами в Основному Законі зазначається, що правосуддя в Україні здійснюється виключно судами. Делегування функцій судів, а також привласнення цих функцій іншими органами або посадовими особами не допускаються. Юрисдикція судів поширюється на всі правовідносини, що виникають у державі. Судові рішення ухвалюються судами іменем України і є обов'язковими до виконання на всій території України. Основними функціями судів є конституційне, адміністративне, цивільне і кримінальне судочинство.

Найвищим судовим органом у системі судів загальної юрисдикції є Верховний Суд України.

Вищими судовими органами спеціалізованих судів є відповідні вищі суди.

В Україні діють також апеляційні та місцеві суди.

Створення надзвичайних та особливих судів не допускається.

3. ПРАВА, СВОБОДА ТА ОБОВ'ЯЗКИ ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА

- Основними видами прав і свобод людини і громадянина, передбаченими Конституцією, є наступні:
 1. громадянські (особисті, фізичні),
 2. політичні,
 3. економічні,
 4. соціальні,
 5. культурні (духовні, гуманітарні).
- Всі названі види прав і свобод є правами і свободами особи в політичній, економічній, соціальній, культурній (духовній) сферах і в суспільстві та державі в цілому.

Громадянські права і свободи людини і громадянина

- право на життя (ст. 27);
- право на повагу гідності (ст. 28);
- право на свободу та особисту недоторканість (ст. 29),
- недоторканість житла (ст. 30);
- таємниця листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції (ст. 31);
- невтручання в особисте і сімейне життя (ст.32)
тощо.

Політичні права і свободи людини і громадянина

- свобода пересування, вільний вибір місця проживання для тих, хто на законних підставах перебуває на території України (ст. 33),
- право брати участь в управлінні державними справами, у всеукраїнському та місцевих референдумах, вільно обирати та бути обраними до органів державної влади та органів місцевого самоврядування (ст. 38),
- право направляти індивідуальні чи колективні письмові звернення або особисто звертатися до органів державної влади, органів місцевого самоврядування та посадових і службових осіб цих органів, що зобов'язані розглянути звернення і дати обґрунтовану відповідь у встановлений законом строк (ст. 40);
- право на свободу об'єднання у політичні партії та громадські організації для здійснення і захисту своїх прав і свобод та задоволення політичних, економічних, соціальних, культурних та інших інтересів, за винятком обмежень, встановлених законом в інтересах національної безпеки та громадського порядку, охорони здоров'я населення аби захисту прав і свобод інших людей (ст. 36);
- право збиратися мирно, без зброї і проводити збори, мітинги, походи і демонстрації, про проведення яких завчасно сповіщаються органи виконавчої влади чи органи місцевого самоврядування (ст. 39) тощо.

Соціальні права і свободи людини і громадянина

- право на працю (ст. 43),
- право на страйк (ст. 44),
- право на відпочинок (ст. 45),
- право на соціальний захист (ст. 46),
- право на житло (ст. 47),
- право на достатній життєвий рівень (ст. 48),
- право на охорону здоров'я, медичну допомогу і медичне страхування (ст. 49) тощо.

Обов'язки людини і громадянина

- Поряд з правами і свободами Конституція визначає й основні обов'язки громадян України. Коло цих обов'язків охоплює всі основні сфери життя і діяльності особи, суспільства і держави: політичну, економічну, соціальну, культурну і зовнішню (зовнішньополітичну).
- Першочерговими обов'язками громадян України за Конституцією (ст. 65) є захист Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України, шанування її державних символів. Пріоритетність цього обов'язку зумовлена об'єктивною необхідністю всебічного утвердження внутрішнього і зовнішнього суверенітету і незалежності в політичній, економічній, культурній та інших сферах, забезпечення обороноздатності країни, а також потребою формування поваги до всіх інститутів держави, яка лише нещодавно стала дійсно суверенною.

Конституція України, визнаючи людину — її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпеку — найвищою соціальною цінністю, проголошуючи і гарантуючи систему її прав і свобод, покладає на неї обов'язок неухильно додержуватися Конституції та законів України, не посягати на права і свободи, честь і гідність інших людей (ст. 68).

Держава повинна шанувати особу, надійно гарантувати її права і свободи, а особа повинна шанувати державу, всі її інститути, Конституцію та закони України.

Незнання законів не звільняє нікого від юридичної відповідальності.

***ДЯКУЮ
ЗА
УВАГУ***

Заняття 2. Конституція України – основний закон.
Характеристика України як держави. Права і свободи
людини та громадянина.

План семінару:

1. Конституційне право. Загальна характеристика України як держави.
2. Характеристика і юридичні властивості Конституції України
3. Права і свободи людини і громадянина